

ЛІТЕРАТУРА:

1. Киричук О.В. Психолого-педагогічна діагностика розвитку учнів та колективу школи: Навчально-методичний посібник / О.В. Киричук, О.М. Коберник. – К.: ІЗМН, 1998. – 106 с.
2. Миронова С. Теоретичні основи побудови моделі діяльності педагога / С. Миронова // Нові технології навчання. – 2007. – № 46. – С. 36-41.
3. Островерхова Н.М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: Соціально-педагогічний аспект / Н.М. Островерхова, Л.І. Даниленко. – К.: Школяр, 1995. – 302 с.
4. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Євген Михайлович Павлютенков. – Х.: Вид. група “Основа”, (Б-ка журналу “Управління школою”; Вип. 7 (67)) – 2008. – 128 с.
5. Семченко Н.О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: Спеціальність 13.00.04 / Н.О. Семченко. – Х., 2005. – 215 с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови: 50000 слів / За заг. ред. проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД “Школа”, 2006. – 832 с.
7. Фаренік С.А. Логіка і методологія наукового пізнання: Науково-методичний посібник / С.А. Фаренік. – К.: УАДУ, 2000. – 340 с.

Кулінка Ю.С.

СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПОДРОСТКОВ

В статье подан анализ построения модели формирования готовности будущих педагогов к предупреждению девиантного поведения подростков. Раскрыты основные характеристики структуры профессиональной деятельности и условия использования модели деятельности педагога в учебно-воспитательном процессе педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: модель, моделирование, модель деятельности педагога, структурная модель формирования готовности педагога, профессиограмма учителя.

Kulinka Y.S.

STRUCTURED MODEL OF THE FORMING READINESS FUTURE TEACHER TO WARNING DEVIANTNOGO BEHAVIOURS TEENAGER

The article depicts the analysis of buildings of models of the forming readiness future teacher to warning deviations behaviors' teenager. It revealed the main features of the structure of professional activity and condition of the use of models activity of the teacher in scholastic process pedagogical educational institutions.

Key words: model, modeling, model of teacher's activity, structured model of the forming readiness of future teacher, teacher's professional registration card.

УДК [371.134:5]:811.161.2

Мельник Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ КАРТИНИ СВІТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ- СЛОВЕСНИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

У статті аналізується поняття “картина світу” в зв'язку з підготовкою вчителя-словесника до фахової діяльності в білінгвальних умовах.

Ключові слова: картина світу, білінгвальне середовище, майбутній словесник.

Постановка проблеми. Підвищений інтерес сучасної науки до вивчення проблем спілкування в державі з поліетнічним складом, якою є Україна, відбиває актуальність дослідження з позицій різних наук про людину. Найважливішим аспектом вивчення спілкування в неоднорідному мовному середовищі є аналіз дискурсивної діяльності людей в

умовах міжкультурної комунікації, що акцентує її соціокультурну обумовленість та розкриває особливості мислення і вербальної поведінки представників різних етнічних груп.

Фахова підготовка майбутнього словесника в білінгвальному середовищі ґрунтується, в основному, на сприйнятті мови як одного з проявів людського буття; знаннях щодо впливу історичних, соціальних, культурних умов на трансформацію мисленнєвої та мовної взаємодії людей; умінь визначати рівень чуттєвого і раціонального в структурі мови та здійснювати кореляцію вербальних і невербальних когнітивних засобів. Цей факт передбачає практичні навички філософської рефлексії щодо особливостей картини світу майбутнього вчителя-словесника та зумовлює необхідність з'ясування (в певній мірі апріорного) поняття “картина світу”.

Метою нашої статті є аналіз поняття “картина світу”, пов'язаний з процесом підготовки майбутнього словесника до фахової діяльності в неоднорідному мовному середовищі.

Категорія “світ”, з одного боку, пов'язана з повсякденною свідомістю носіїв мови та дуже архаїчна (Парменід, Геракліт, Плутарх, Демокрит, Епікур, Аристотель та ін.), з іншого – набула нового евристичного значення в науці та філософії останніх десятиліть (Г.Гачев, Г.-Х.Гадамер, А.Вежбицька, Ю.Степанов, О.Урисон, О.Корнілов та ін.).

На ранніх етапах розвитку європейської філософії категорія “світ” виконувала функцію генералізації предмета пізнання: “світ” означав суще в цілому, т.б. у всіх його вимірах. Але “світ” не був просто синонімом категорії “сущє”, оскільки в категорії “світ” утримуються певні презумпції щодо того, яким це суще має бути [1].

У філософії Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гобс, Б. Спіноза, Дж. Лок) сформувалася тенденція запобігання висловлень щодо світу як закономірного сущого в цілому та набула свого класичного вираження вже в концепції І. Канта, який заперечував можливість висловлень про суще в цілому, оскільки такі висловлення не спиралися на емпіричний досвід і тому викликали антиномії [2].

У ХХ столітті розвиток філософської рефлексії та спеціального наукового знання довело евристичну актуальність категорії “світ” і отримало “другий подих” в екзистенціалізмі М.Хайдеггера, який порушив питання про сутність “буття світу” (Welten der Welt), тобто про те, яким чином суще стає світом [7].

Концепцію “світу людини” як синтез природного і соціального буття розробили вчені київської філософської школи (С.Табачковський, С.Кримський, М.Злотіна, В.Шинкарук та ін.).

Водночас, слід наголосити, що зміст категорії “світ” визначається парадоксом: з одного боку, “світ” складається з нескінченної безлічі явищ і процесів, а з іншого – має якісну межу. Його онтологічною передумовою є модус буття сущого, що проявляється в етимології слів, які його виражають. Так давньогрецьке “космос” має естетичний аспект (від “космео” – прикрашати); латинське mundus (споріднене з “амуніція”) – вказує на тілесну впорядкованість; univsum (спрямований до єдиного) – логічний. Українське “світ” позначає ту частину сущого, котра ввійшла у світло, тобто прийшла в буття. Подібне значення має російське “мир”, яке походить від старослов'янського “мір” і є спорідненим слова “міра”. Тобто світ сприймається як суще, впорядковане в певних мірах на відміну від безмірного хаотичного буття. Отже, у різних мовах категорія “світ” має експлікації в метафоричних способах.

Звідси логічно випливає, що категорія “світ” має конкретно-загальний, тобто, діалектичний характер. Будучи єдиним, світ як упорядкована доцільність актуального сущого конкретизований у безлічі “світів” на рівні суб'єкт-об'єктної взаємодії, специфікація яких відбувається відповідно до різного світосприйняття, утвореного різними культурами, різними індивідуальними світоглядними особливостями кожної людини.

Вираз “картина світу” цілком правомірний, бо “картина”, по-перше, означає те, що відтворює, передає певне бачення, відчуття людини. По-друге, це слово говорить про цілісне відображення чогось. У такий спосіб виникає феномен картини світу, що став предметом

науково-філософського розгляду відносно недавно, хоча його поява співпадає з процесом антропогенезу. В основу різних визначень картини світу покладена основна ознака – відбиття свідомістю понять, уявлень, концептів.

Попри те, що кожна наука інтерпретує й описує цей феномен з позицій своїх предмета та методології і сьогодні не існує єдиної дефініції виразу “картина світу”, ми здійснюємо спробу деталізувати поняття “картина світу” в контексті нашого дослідження, спираючись на аксіоматичні, дедуктивні та емпіричні правила значення.

Онтологічний, когнітивний та гносеологічний параметри поняття “мовна картина світу”, доведені в низці праць з розвитку світової філософської думки (Аристотель, Геракліт, Платон, М.Бернард, Г.Сковорода, І.Кант, Ф.Шеллінг, Г.Гегель, В.фон Гумбольдт, О.Потебня А.Бергсон, Ф.Ніцше, О.Конт, К.Ясперс, К.Поппер, Ж.Дерріда, А.Мартініч та ін.)

Сучасна наука (Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, А.Вежбицька, В. Морковкін, Ж. Соколовська, Н. Сукаленко та ін.) висуває теорію, що картина світу – структурована цілісність, яка включає світобачення, світосприйняття і світовідчуття. Ці компоненти об’єднані в картині світу специфічним для даної епохи, етносу чи субкультури чином. При цьому світосприйняття слід розуміти як сукупність наочних образів культури, людини, її місця в світі, взаємозв’язків зі світом та іншими людьми. Світобачення являє собою концептуальну частину, представлену загальними категоріями простору, часу, руху тощо. Світовідчуття – це особливий склад мислення, система категорій, особливе співвідношення понять.

Таким чином, цінності, парадигми наукового пізнання, допустимі способи дій або вчинків людини витікають з картини світу. У такий спосіб картина світу може слугувати інтегральною характеристикою культури. Це дає підстави стверджувати, що картина світу є по своїй суті культурною картиною світу.

Загальновідомо, що кожний народ експлікує в мовні формули особливості свого світосприйняття. У такий спосіб він не лише фотографує, інтерпретує світ засобами мовної символіки, а й створює свій ментальний портрет світу, послуговуючись мовними артефактами. За рахунок образів, символів, знаків, які втілюють у собі результати пізнавальної діяльності всієї етнокультурної спільноти, національна мова перекодує досвід колективно-історичної групи, і здійснюється цей процес через призму мовної особистості.

З погляду на це, слід відзначити, що студенти, які належать до різних мовних співтовариств, з раннього дитинства проходять шлях пізнання світу специфічною мовною свідомістю свого етносу (тобто наївно, ненауково, з “точки зору” своєї мови), а потім у процесі навчання в певній мірі пізнають фрагменти знання про світ. Виходячи з трактувань окремих дослідників (М.Планк, П.Дишлевий, Л.Яценко, А.Кравець та ін.), картина світу відбиває реальний світ, велику кількість категорій, породжених свідомістю, і намагається стати тотожною Універсаму, т.б. є результатом відбиття просторово-часового континууму колективною свідомістю.

Для гуманітарного знання, організації фахової підготовки словесників у білінгвальному середовищі суттєвим є те, що картина світу є засобом інтеграції сфер, універсальї культури та життєдіяльності людини в цілому, складає основу пізнання, поведінки, образу життя, світобачення і світосприйняття, вона є сукупністю інтегрованого свідомістю людини знання.

Індивідуальна картина світу студента-майбутнього філолога в білінгвальному середовищі вимагає відповідного уточнення, оскільки в певній професійній ситуації має пропонувати для інтерпретацій будь-якої ситуації комплекс вихідних принципів і уявлень, припущень про світ чи його частин, які стосуються стратегії прийняття рішень чи дій. У цьому контексті слушною є думка Ж.Соколовської про те, що картина світу “включає в себе не лише наукове знання, а й знання повсякденне, побутове, міфологічні, казкові компоненти знання, вигадки, фантазії, марновірства тощо” [5: 4].

Виявлення соціального характеру мови, розуміння того, що вона стосується не фрагмента реальності, а світу як цілого, вимагає від студента осмислення не лише власне лінгвістичних, але й культурологічних та світоглядних орієнтирів.

У зв'язку зі специфікою відображення об'єктивного світу через відмінності, пов'язані з географією, кліматом, природними умовами, історією, соціальним устроєм, віруваннями, традиціями, способом життя етносу, індивідуальну культурну картину світу студента варто представити як образ світу. Його модель – складно структурована цілісність. Питання про співвідношення частин образу світу надзвичайно складне й багатопланове, оскільки вони об'єднані специфічним для даної епохи й етносу чином.

Таке розуміння, без сумніву, говорить про те, що структура моделі світу елементарна і слово образ тут вжите для того, аби підкреслити, що студент має справу не з копією світу, а з системною інформацією про об'єкти, актуально і потенційно представлені у власній діяльності. Це пояснюється тим, що майбутній словесник у процесі життєдіяльності й практичного досвіду через органи чуття формує і впорядковує сукупні знання про дійсність.

Попри те, що гносеологічні та інші особливості міцно пов'язані між собою, їх розмежування для студента є умовним і приблизним.

З розширенням культурної картини світу пов'язане припущення про те, що коли майбутній учитель поглиблює знання про українську мову, українську культуру, одночасно розширюється його уявлення про особливості рідної мови і культури. Зрештою, в понятті “образ світу” мова йдеться про зустріч “свого” і “чужого”, що дає підстави зіставити первинну культурну картину світу і вторинну культурну картину світу, що набувається. Студент як етнофор (представник певної етнічної спільноти), несе на собі відбитки певної матриці, зумовленої переломленням реальності через свідомість.

Відтак, культурна картина світу майбутнього фахівця обіймає рідне культурне середовище, рідну мову, цінності і норми, що входять до рідної культури. Чуже (інше) культурне середовище, мова, цінності і норми являють собою інший бік культурної картини світу, яка поступово розширюється, коли він занурюється в інформацію, змінюючи свої попередні уявлення, та починає тлумачити певне явище по-новому, способом, який відрізняється від попереднього. Розшифровка культурних кодів здійснюється студентом через інтерпретацію асоціативно-образних комплексів шляхом звернення до культурних концептів і знаків культури, які зумовили їх.

Закономірно, що уявлення про культурні розходження формуються в студента онтологічно раніше, а етноідентичність усвідомлюється ним більш чітко, якщо соціологізація відбувається в полікультурному просторі. Ситуація міжетнічного спілкування в білінгвальному середовищі розширює можливості в набутті знань щодо особливостей своєї та іншої культур. З одного боку, це сприяє розвитку міжетнічного розуміння та формуванню толерантних навичок міжетнічного спілкування. З іншого, у реальному навчальному процесі не можна уникнути етноцентричних перекручень, деяких етнічних стереотипів, за рахунок яких може відбуватися культурна інтерференція, що супроводжується формуванням інтеркультури. Окремі лакуни потребують лінгвокультурного коментаря. Поріг культурної інтерференції, в певній мірі, залежить від мінливої і нестійкої концептосфери студента, фіксація якої здійснюється вторинними знаковими системами, які матеріалізуються в свідомості та стають образом світу.

У бікультурній картині світу присутнє місце займають концепти, у яких студент має два основних компонента: суб'єктивний (стереотипи, символи, поняття, емоції) та інтерсуб'єктивний або етнічний. І його індивідуальна концептосфера тим багатша, чим ширші обсяги знань з мови, літератури, фольклору, історії, культури. У такий спосіб сформоване за допомогою мови уявлення про об'єктивну картину виступає основою його вербальної картини світу.

Шлях від позамовної реальності до поняття та словесного вираження в майбутніх словесників своєрідний, зумовлений особливостями суспільної свідомості етносу, з яким

ідентифікує себе студент, бо національна сфера завжди первинна по відношенню до мовної [4: 91].

Білінгвальне середовище ускладнює цей процес, оскільки в її формуванні, поряд з мовними, беруть участь інші види мисленнєвої діяльності, а знак, що ґрунтується на певній ознаці, не завжди точний. Ситуація двомовності передбачає виокремлення сфери та способу вжитку, задання соціального стереотипу, створення асоціативно-смыслового поля, пов'язаних з кожною мовою. Зіставлення просторів двох мов дозволяє побачити загальнолюдські універсалії, і в той же час виявити специфічне, індивідуальне.

Погоджуючись з Ю. Карауловим, можна виділити дві великі частини картини світу – змінну, що визначається соціальними, часовими та іншими чинниками, а також незмінну, яка зберігається у відносно стабільному вигляді етносом і є обов'язковою для кожного носія мови [3]. Постійна етнічна картина світу – єдина когнітивна орієнтація, сукупність основних припущень чи передбачень, що віддзеркалює, окрім інтелектуального, й емоційно-ціннісне ставлення людини до світу.

Оскільки сповна оволодіти картиною світу неможливо, для студента-білінгва вона являє собою не цілісну картину, а своєрідну мозаїку світу, а саме, сукупність національно-специфічних віддзеркалень окремих фрагментів світу в мові. Водночас слід наголосити, що українська мова, як і будь-яка, має унікально єдиний і безперервний семантичний простір, тому зрозуміти специфіку фрагмента людина спроможна на фоні і в контексті всього семантичного простору. Для майбутнього словесника семантично організований лексичний склад мови являє собою не словник української мови, а словникове втілення моделі світу

Оскільки картина світу для студента стає частиною навколишнього світу, яка відкрилась йому в межах свого етносу, а потім поступово в умовах білінгвального середовища доповнилась новою інформацією, то вона не може співпадати з набагато ширшою культурною картиною світу. Отже, з образу світу витікає все – цінності, ієрархія, парадигми пізнання та допустимі способи дій. Саме образ світу слугує інтегральною типологічною характеристикою загальної культури студента.

У розв'язанні проблеми забезпечення підготовки сучасного вчителя-словесника неабияку роль відіграє знання про індивідуальний образ світу майбутнього словесника в білінгвальному середовищі. Особливої уваги заслуговує факт, що в індивідуальному образі світу можуть установлюватися (навіть тимчасово) відношення сукупності чи протиріччя, або ж об'єкти можуть бути ортогональними по відношенню один до одного, т.б. бути взаємно незалежними, некорелюючими. У всякому разі образ світу включає такі елементи, які можуть бути діючими та функціональними лише за умов, коли він буде свою діяльність на власній етнічній картині світу, внутрішній мові, рідномовному досвіді тощо.

Здійснений аналіз дає нам підставу зробити висновок, що поняття “картина світу” належить до числа фундаментальних, виражає специфіку людини та її буття, становить найважливішу умову існування в світі. Образ світу студента включає низку ядерних картин з ієрархічно впорядкованим цілим зі складною будовою, в основі якої лежить смисловий каркас, що створює площинну модель, яка дозволяє дібрати спосіб цілісного бачення світу, включаючи і себе в ньому.

Знання онтології поняття картини світу в процесі проектування навчального процесу уможливує: а) формування в майбутнього словесника здібності навчатись і самонавчатись; б) забезпечення випускникам більшої гнучкості у взаємовідносинах у білінгвальному середовищі; в) їх репрезентативність у конкурентному просторі існування. Оскільки фахова компетентність являє собою соціальну і культурну систему, відповідно, це має враховувати педагогічна технологія, релевантна освітнім результатам. Науково обґрунтоване вирішення зазначених проблем детермінує переосмислення цілей підготовки майбутнього словесника, її реалізацію на компетентісно орієнтованій основі, чому будуть присвячені подальші дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воротников Ю.Л. Языковая картина мира: трактовка понятия.: Режим доступа: <http://www.philosophy.ru-/library/heideg/time-pict-world.html>
2. Кант И. Сочинения в шести томах. Том 3. – М., 1964. – 799 с.
3. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – Изд.5-е, стер. – Москва: КомКнига, 2006. – 261 с.
4. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира / Б. А, Серебренников, Е. С.Кубрякова, В. И. Постовалова и др. – М., 1988.
5. Соколовская Ж.П. “Картина мира” в значениях слов. – Симферополь: Таврия, 1993. –234 с.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000. – 239с.
7. Martin Heidegger, Einführung in die Metaphysik – Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1923– 1944. Band 40. – Vittorio Klostermann, 1983, Frankfurt am Main.

Мельник Т.В.

ОСОБЕННОСТИ КАРТИНЫ МИРА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МЕТОДОЛОГИИ НАУЧНОГО ПОЗНАНИЯ

В статье анализируется понятие “картина мира” в связи с подготовкой учителя-словесника к специализированной деятельности в билингвальных условиях.

Ключевые слова: картина мира, билингвальная среда, будущий словесник.

Melnik T.V.

PECULIARITIES OF THE PICTURE OF THE WORLD OF A PROSPECTIVE TEACHER-PHILOLOGIST THROUGH THE METHODOLOGY OF SCIENTIFIC COGNITION

The concept of “world model” in preparing teacher-philologist to professional activity in bilingual conditions is analyzed in the article.

Key words: world model, bilingual surroundings, the future philologist.

УДК 373.67:159.923

Ракович В.В.

МЕХАНІЗМИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті виявляються механізми професійної самооцінки та її взаємодія з структурами особистості як передумова створення відповідної педагогічної технології щодо формування професійної самооцінки у майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: професійна самооцінка, механізми самооцінки.

Істотною характеристикою сучасної вищої освіти є її перехід від технократичної до гуманістичної парадигми, згідно якої в центрі всіх освітніх процесів повинні стояти особистість студента, його індивідуальність, здатність творити і створювати навколишній світ. У цій ситуації відбувається переорієнтація всієї системи навчання і виховання від людини освіченої до людини творчої.

Творчість художника-педагога вимагає нового бачення дійсності, подолання штампів та стереотипів діяльності, готовності до відмови від звичних схем і способів роботи, стандартів поведінки і мислення, здібності до самозмінення. Особливого значення набуває проблема формування адекватної професійної самооцінки майбутніх художників-викладачів, як умови творчої самоактуалізації особистості, осмислення особистого досвіду, побудови стратегії професійного майбутнього. У зв'язку з цим постає питання про створення ефективної педагогічної технології по формуванню професійної самооцінки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва. Розробка даної технології вимагає глибокого вивчення проблеми самооцінки та визначення її психологічних механізмів.